

C. H. P.

Genel Sekreterliği

Araştırma ve Dokümantasyon Bürosu

Yayın No : 2

035A 7500, Kapsel 5

İŞÇİLER İÇİN

"Biz bir hususu ya hiç vââd etmeyiz veya yapacağımız dediğimiz şeyi yaparız!.."

İSMET İNÖNÜ

(İstanbul İşçi Sendikaları Birliğinde)

Millî Varlığın dayanılacak ve korunacak en önemli değer kaynağı vatandaşın emeğidir.

C. H. P. Programından

C. H. P.
Genel Sekreterliği
Araştırma ve Dokümantasyon Bürosu
Yayın No : 2

İŞÇİLER İÇİN

"Biz bir hususu ya hiç vââd etmeyiz veya
yapacağız dediğimiz şeyi yaparız!.."

İSMET İNÖNÜ

(İstanbul İşçi Sendikaları Birliğinde)

Millî Varlığın dayanılacak ve korunacak
en önemli değer kaynağı vatandaşın emeğidir.

C. H. P. Programından

Güzel Sanatlar Matbaası

ANKARA — 1958

- C. H. P. Kuruluşundanberi işçi davalarını ön plâna almış olan bir partidir.
- C. H. P. birçok inkilâplar gibi sosyal inkilâbı da başarmış: *İşçiyi hakir gören eski zihniyeti yıkarak onun yerine çalışmayı aziz kılan ve çalışanı aziz gören bir dünya görüşü ikame etmiştir.*

03SA.7500 (5)

Ö N S Ö Z

Cemiyet meselelerinin gitgide girift bir hal alması ve içtimâî ilimlerin hızla gelişmesi karşısında, modern mânada büyük bir siyasi partinin memleket dâvalarını ilmi metodlarla inceleyen bir teşekküle sahip olmasındaki zaruret büsbütün artmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Araştırma ve Dokümantasyon Bürosu, C.H.P. nin bünyesi içinde bu vazifeyi görmek üzere kurulmuştur. Büro, Partinin politikasını tâdyine ve yürütmeğe yetkili organlara ve Parti teşkilâtına malzeme hazırlamakla mükelleftir.

Büro, ilk iş olarak, Partinin propaganda faaliyeti ve araştırmalar için lüzumlu her türlü malzeme ve dokümanları toplamağa çalışmıştır. Bu yoldaki çalışmalarına devam edecektir.

Büronun diğer ana vazifesi, siyasi, iktisadi, hukuki, sosyal vesair memleket meseleleri hakkında incelemeler yapmaktır. Bu incelemeler, Parti içinde ve umumî efkârda, millî dâvalarımız etrafında verimli tartışmalar açılmasına yardım edebilirse, büro, memlekete ve Partiye hizmet etmiş olacaktır.

Büro, derlediği dokümanlarla ve araştırmalarıyla, Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubunun hizmetinde olup, Grubun teşriî faaliyetine yararlı olmağa gayret edecektir.

Büroda, ayrıca, Partili ve partisiz vatandaşların katılmalarıyla, seminer ve konferanslar tertibi de düşünülmektedir. C.H.P. Merkez İdare Kurulu Üyesi Prof. Dr. TURHAN FEYZİOĞLU Büronun başkanıdır.

Araştırma ve Dokümantasyon Bürosu Müdürlüğü Doç. Dr. OSMAN OKYAR'a tevdi edilmiştir. Müdür Yardımcısı DOĞAN AVCIOĞLU'dur. Büro milletvekillerinin, Partili ve bağımsız birçok uzmanların çalışmalarından faydalanmaktadır.

Bu broşür, eski C.H.P. Zonguldak Milletvekili Dr. REBİL BARKIN tarafından hazırlanmış, eski C.H.P. İstanbul Milletvekili ALİ RIZA ARI ile C.H.P. Ankara Milletvekili İSMAİL İNAN'ın yardımlarından da faydalanılmıştır.

C.H. P.

Genel Sekreterliği

Araştırma ve Dokümantasyon Bürosu

A n k a r a .
Rüzgârlı Sokak, Ove Han, No. 8.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ ve İŞÇİLER

İLK İCRAAT

KURTULUŞ SAVAŞI YILLARINDA İŞÇİNİN DURUMU

Cumhuriyet Halk Partisinin kurucusu Büyük Atatürk yıkılan Osmanlı İmparatorluğunun yerine yeni Türkiye Devletini kurmak teşebbüsüne geçtiği zaman Türkiyenin durumu şöyle idi :

Bir yanda dünya savaşından yenilerek çıkmış bir Devlet, Sevri muahedesini kabul etmiş bir hükümet. Yabancı devletler tarafından işgal edilmiş ve nüfuz bölgelerine ayrılmış bir vatan!

Ordular teslim olmuş, tersaneler işgal edilmiş, İzmir ve İstanbulda Türkler işgal kuvvetlerinin zulmü altında inlemekte, hakarete maruz bulunmaktadır.

Bütün memlekette demir yolları, limanlar, madenler, büyük şehirlerde tünel ve tramvaylar yabancıların elinde: Yabancı sermaye kapitülasyonların himayesinde Türkiyeyi sömürmekte Türk işçisi en ağır, en adi işlerde kullanılmakta aldığı gündelik boğazını bile doyurmaya yetmemekte idi. İşçi haklarının lâfı bile edilemezdi. Zonguldak kömür havzasında Türk işçisi ölesiye çalışırdı. Hastalanır veya kazaya uğrarsa o zamanki talimatnamede yazılı olduğu gibi «bir katıra irkâp olunarak köyüne gönderilirdi».

Maden kuyularında veya kömür galerilerinde kazma sallayan veya vagon süren bir amele ile vagon çeken bir beygir arasında fark yoktu. Hattâ beygirin durumu ameleden daha iyi idi. Sırtı yaralanan bir beygirin yeri ve yemi düşünülür, tedavisi sağ-

lanırdı. Amma hastalanan ve yaralanan bir amelenin işine son verilebilirdi. Onun ne yatacak yeri ve ne de tedavi görececek re-vir'i vardı.

Cenazesi arkadaşları arasında -Kahvelerde veya Atölyelerde- toplanan sadaka ile hemşehrileri tarafından kaldırılan ve gömülen işçiler az değildi. Bu tarihlerde, yalnız Çiftlik ağalarının çiftliklerinde değil, maden işleten madencilerin emrinde ve ocaklarında da cebir ve angarya yoluyla insan çalıştırmak yasak değildi.

Türkiye istiklâl savaşına girdiği zaman, Türk vatanının ve Türk işçisinin hali böyle idi.

Yeni Türk devletinin sosyal siyaseti :

Türkiye Cumhuriyetini ve Cumhuriyet Halk Partisinin ana-sı olan (Müdafai Hukuk Cemiyetini) kuranlar, vatani böyle tes-lim aldılar. Bunlar yeni bir dünya görüşü olan inkılâpçı insan-lardı. İlk yaptıkları işlerden biri, Türkiyede muazzam bir sosyal inkılâp yapmak Türk işçisini hakir gören eski zihniyeti yıkarak onun yerine çalışmayı aziz kılan ve çalışanı aziz gören bir dün-ya görüşü getirmek oldu.

Türk işçisinin adı o zamanlar ırgat veya amele idi. Amele ve ırgatın aşağılatıcı bir mânası vardı. Birazdan göreceğimiz gibi, İstiklâl Harbi biter bitmez 1923 de İzmirde toplanan Millî İktisat Kongresinde (amele) ismi kaldırılmış, çalışan vatandaşlar için (işçi) tâbirinin kullanılması karara bağlanmıştır.

HARP İÇİNDE BİLE İŞÇİ MESELELERİ UNUTULMADI :

Henüz 1921 yılında ve Türkiye bir ölüm kalım savaşı için-de iken Türk işçisinin hali düşünülmüş ve birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk kanunlarından biri olan 151 sayılı Kanun kabul edilmiştir.

Kanunun adı şudur : (Ereğli havzai fahmiyesindeki maden amelesinin hukukuna müteallik kanun), Cebir ve angarya ile in-

san çalıştırmayı ilk defa olarak yasak eden bu kanunun maddeleri üzerinde o günün şartlarını ve gerçeklerini anlamak için biraz durmak lâzımdır.

Madde 1 — Angarya veya cebirle insan çalıştırmağı yasak eder.

Madde 2 — Madenlerde iş süresi 8 saattir der.

Madde 3 — İşte kazaya uğriyanlarla malül kalanlara veya bu suretle ölenlerin ailelerine tazminat hakkı tanır.

Madde 4 — Tazminat dâvalarının Hükümet tarafından açılmasını ve adli müzaheretini tanzim eder.

Madde 5 — Hasta olan ve kazaya uğramış işçiler için Ec-zane ve hastahane ile sıhhi bakım sağlar.

Madde 6 — İşçi ve işverenlerin yardım ve iştirakiyle bir İşçi Yardımlaşma Sandığı kurar.

Madde 7 — İşçi ücretlerinin üç taraflı bir komisyon tarafından tesbitini emreder.

Madde 8 — İşçiler için işverenler tarafından işçi kursları, hamamlar açılmasına, genç işçiler için mektep ve muallim teminine dairdir.

Madde 9 — İşçilerin sağlık durumu ve yaşama şartlarıyla genel haklarına ait hükümleri yerine getirmiyen madencilerin ruhsatname, şartname ve mukavelelerinin feshi ile ilgilidir.

Görülüyorki C.H.P. daha (Rumeli ve Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) adını taşıırken, Mi'li Mücadelenin en çetin günlerinde, sosyal konuları ihmal etmemiş, o tarihlerde işçilerin en toplu buldukları kömür havzasındaki kötü durumlarını ve başlıca işçi meselelerini ele almış, yukarıda kısaca maddelerini gördüğümüz 151 sayılı kanunu çıkarmıştır.

İşçilerin katıldığı Millî İktisat Kongresi :

Cumhuriyet Halk Partisi kurucularının sosyal dâvalardaki bu müsbet görüşleri bu partinin bütün tarihi boyunca devam etmiştir.

İstiklâl savaşı kazanılır kazanılmaz memlekette iş hayatının yeni dünya görüşüne uydurularak düzenlenmesi düşünülmüş ve ilk iş olarak 1923 yılında İzmirde «Millî İktisat Kongresi» toplanmıştır. Bu kongreye işçi temsilcilerinin de çağırılması pek mühim bir olaydır. Çünkü Türkiyede ilk defa olarak memleket dâvalarında işçilerin fikir ve mütalâaları alınmıştır.

Kongrenin açılışında Gazi Mustafa Kemâl Paşa : «Bugün mevcut olan ve daha çok olmasını istediğimiz fabrikalarda kendi işçilerimiz çalışmalıdır» demiştir.

O zamanlar için bu söz pek mühimdi. Çünkü memleketteki bütün iş kollarında kalifiye işçilerin ekserisi yabancı idi. Memleketin bütün endüstri kolları ecebilerin elinde bulunuyordu. Bu kongrede, yukarıda yazdığımız gibi, çalışan vatandaşlara artık amele yerine (işçi) denilmesi de karara bağlanmıştır.

MİLLÎ SANAYİN KURULUŞU VE İŞÇİLER :

Cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan sanayileşme hareketi Etibank ve Sümerbankın kurulmasıyla hızlanmış. Bu iki büyük tesis, dışarıdan ciddi bir yardım görmeden, kendi emeği-mizle biriktirdiğimiz sermayelerle vücuda getirilmiştir.

Bunların faaliyetiyle kısa zamanda 22 fabrika ve 7 maden işletmesi kurulmuş ve yine aynı tarihlerde memleketin muhtelif bölgelerinde 4 büyük şeker fabrikası açılmıştır.

Böylece artık Türkiyede millî bir sanayi hayatı başlamış oluyor, işçi sayısı günden güne artıyordu. Sümerbankın ve Etibankın kurduğu bütün fabrikalarda işçilerin emniyet ve rahat içinde çalışabilmeleri için büyük sosyal tesisler kurulmuştur.

Fabrikaların yanında yıkanma ve istirahat yerleri, modern ve temiz işçi pavyonları, yemekhaneler vücuda getiriliyor, işçilere sıcak öğle yemeği veriliyordu.

151 sayılı kanun ile daha 1921 senesinde Zonguldak kömür işletmelerine sağlanan menfaatler kısa bir zamanda diğer iş kol-larına da teşmil edildi.

Devlet Demir Yolları, Askeri Fabrikalar ve Tekel İdaresi gi-bi devlet sermayesiyle çalışan işletmelerde hastalık sigortaları, ölüm halinde geri kalanlara yardım ve karşılıklı yardımlaşma sandıkları kuruldu.

İŞ KANUNU :

Müdafai Hukuk Cemiyeti, Halk Fırkası adını aldıktan sonra, Parti programına her Kurultayda daha belirli bir şekilde sosyal dâvalara ve işçi mes'elelerine dair maddeler eklendi. Parti programındaki bu gelişmeler, işçi dâvalarına gittikçe artan bir önem verildiğini gösteriyordu. C.H.P. bunları cesaretle tatbika başladı.

İşçilerin haklarını umumî hukuk kaideleri içinde koruyan Medeni Kanun, iş akitlerini tanzim eden Borçlar Kanunu, iş yerlerinin sağlık şartlarını tayin eden, kadınların ve çocukların iş yerlerinde çalıştırılmasını düzenleyen Umumi Hıfzıssıha Kanunu, Halk Partisinin başardığı sosyal inkilâbın mühim eserleridir. Fakat asıl büyük eser 1936 da çıkarılan *İş Kanunudur*. 148 maddesi ve birçok nizamname ve talimatnameleriyle, bu kanun, o zamanki şartlara göre, iş hayatını kökünden tanzim cihetine gitmiş ve işçilere o zamana kadar memleketimizde görülmemiş haklar ve menfaatler sağlamıştır. Türkiyede, bu kanunla, iş hukuku dediğimiz yeni bir hukuk kolunun temeli atılmıştır.

İş kanununun gerektiği gibi tatbiki için İktisat Vekâletinde iş dairesi adıyla bir teşkilât kurulmuş ve işçi haklarının korunması böylece Devlet eliyle teminat altına alınmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi Programları :

EN ÖNEMLİ DEĞER KAYNAĞI YURTTAŞLARIN EMEGİDİR:

Cumhuriyetten evvel ve Cumhuriyetten sonra Türkiyede kurulan siyasi partilerden hiçbiri Cumhuriyet Halk Partisinin gösterdiği bir cesaretle işçi dâvalarını ele almamıştır. O zamanlar, işçi mes'elelerinden bahsetmek pek nazik ve tehlikeli bir mevzu temas etmek demektir. İlk defa Cumhuriyet Halk Partisi bu zihniyete karşı koymuş, işçilere topluluk içindeki önemleriyle mütenasip yer vermiştir.

Partinin 6 ncı Kurultayında (1943) kabul ettiği program, 25 inci maddesinde «*Türk işçilerini ve esnafımızı milletin ana varlığı içinde*» mütalâa ediyor ve bunları «*bu zihniyetle çizilen bir programla teşkilâtlandırmayı iş edineceğini*» vâd ediyordu.

Unutmayalım ki işçiyi teşkilâtlandırmak gibi o zamanın şartları içinde tehlikeli görülebilen bir mevzuu, Cumhuriyet Halk Partisi bütün samimiyetiyle tasvip ederek bu işi programına almıştı.

Bundan 4 sene sonra toplanan 7 inci kurultayında (1947) ise sosyal mes'eleler artık bütün şümulüyle parti programına girmiş ve partinin en mühim dâvalarından biri halini almıştı.

Bu Kurultayda kabul edilen programın 7 inci bölümünü «*sosyal politikamız*» başlığı altında 11 maddede toplanan çeşitli hükümlerden doldurmakta idi.

Yedinci bölümünün birinci maddesi : «*Millî varlığın dayanılacak ve korunacak en önemli değer kaynağı yurttaşların emegidir*» ifadesiyle, Cumhuriyet Halk Partisinin sosyal politikasına temel teşkil ediyordu.

Parti liderleri ve C.H.P. Hükümetlerinin mes'ul şahısları, sözlerinde ve hareketlerinde, daima bu maddenin koyduğu ana prensipten ilham almışlardır.

Bu programda :

- Çalışma hak ve hürriyetinin masun tutulması,
- Bedeni ve fikrî emeğin istismardan korunması,
- İş hukukunun demokratik hukuk esaslarına göre geliştirilmesi,
- Ücretli hafta tatili,
- İş yerlerinin sağlık şartlarının düzenlenmesi,
- İşçilerin meslek bakımından yetiştirilmesi,
- Kaza, meslek hastalığı, hastalık, malûlluk, ihtiyarlık sigortaları ile doğum-ölüm gibi hallerde yardım sağlayan bilûmum sosyal sigortaların kurulması ve geliştirilmesi,
- Hür sendikalar,
- İşçiyi mesken sahibi etmek,
- Endüstri kurulacak yerlerde işçi meskenleri vücuda getirmek gibi pek mühim konular partinin gerçekleştirmekle mükellef olduğu birer vazife olarak kabul edilmiş bulunuyordu.

Sosyal Alandaki Büyük Yapıcılık Devri :

SÖYLENENLER YAPILMIŞTIR :

Cumhuriyet Halk Partisi, programlarında vatandaşlara ilân ettiği her mevzuu doğruluk ve iyi niyetle gerçekleştirmeye çalışmış ve hemen hepsinde muvaffak olmuştur. İşçi dâvaları o kadar önem kazanmış bulunuyordu ki, artık devlet teşkilâtı içinde sırf bu işlerle meşgul olacak ayrı bir bakanlık kurulmasına lüzum görülmüş ve 1945 yılında hususi bir kanunla *Çalışma Bakanlığı* kurulmuştur. Çalışma Bakanlığının kuruluşu ve görevleri hakkındaki kanun, bu bakanlığa vazife olarak şu işleri yüklemekte idi :

«Çalışma hayatının düzenlenmesi, çalışanların yaşama seviyesinin yükseltilmesi, çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki münasebetlerin memleket yararına âhenleştirilmesi, memlekette ça-

İşma gücünün ve genel refahın arttırılması, sosyal güvenlik sağlanması».

Bunlar çok önemli görevlerdi. C.H.P. iktidarının kurduğu Çalışma Bakanlığı, 1945 yılından partinin iktidardan ayrıldığı 1950 yılına kadar, hummalı bir çalışma ile bu görevlerin çoğunu gerçekleştirmiş veyahut bunları gerçekleştirecek müesseseleri kurmuştur.

BEŞ YILDA 18 ANA KANUN :

Ancak beş sene devam eden bu kısa süre içinde 18 kanun çıkarmıştır.

Bunlardan birçoğları, İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları Kanunu, İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu, İhtiyarlık Sigortası Kanunu, İş ve İşçi Bulma Kurumu Kanunu, İş Mahkemeleri Kanunu, Sendikalar Kanunu, Hastalık Sigortası Kanunu gibi, bu günkü çalışma hayatını kökünden düzenleyen ana kanunlardır.

Bu kanunlardan her birinin işçilere ne gibi haklar ve menfaatler sağladığını her işçi vatandaş bilir.

Bu verimli devrin ögünülecek eserlerinden biri de, bugün memleketin en kuvvetli mali bünyeye sahip bir müessesesi haline gelmiş olan İşçi Sigortaları Kurumudur.

Bu faaliyet bir yandan kuruculuk, bir yandan islahatçılık şeklinde durmadan devam etmiştir. 1936 da yürürlüğe giren İş Kanununun birçok maddeleri «İş kanununun Bazı Maddelerinin Tâdiline Dair Kanun» ile işçiler lehine değiştirilmiş, birçok nizamnameler ve talimatnameler bu devrede çıkarılmıştır.

BU FAALİYET 1950 DEN SONRA DURDU :

1950 den bu yana geçen 8 sene içinde Çalışma Bakanlığının çıkardığı kanunların sayısı o devirde çıkan kanunların yarısı kadar yoktur ve hepsi de C.H.P. devrinde kurulmuş temellere dayanan kanunlardan ibarettir.

D.P. NİN GERÇEKLEŞMİYEN VAADLERİ

Sosyal dâvalarda samimiyet :

Cumhuriyet Halk Partisi programına koyduğu bütün dâvaları içten gelen bir samimiyetle kabul etmiş ve bunların gerçekleştirilmesi için de yine aynı samimiyetle çalışmıştır.

“Bir siyasi parti programına koyduğu mevzulara samimiyetle nasıl inanmaz?” diye bir sorulabilir. Buna misal olarak Demokrat Partiyi gösterebiliriz.

Demokrat Partinin vâadlerinden ne kadar uzaklaştığı az sonra yapacağımız açıklamalarla anlaşılacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi liderleri iktidar devrindeki beyanlarını ne kadar samimiyetle ifade etmişlerse, icraatı da aynı derecede samimiyetle yapmışlardır.

Sendikalar kanununun kabulü münasebetiyle Cumhuriyet Halk Partisi hükümetinin çalışma bakanı 2 Mayıs 1947 tarihinde Adanada şu beyanatta bulunmuştu :

«Türk inkılâbı imtiyazlı sınıf ve imtiyazlı zümre mefhumunu başındanberi red etmiş, kol işçisini hakir gören eski zihniyeti yıkarak onun yerine çalışmayı aziz kılan ve çalışmanı aziz gören bir dünya görüşü ikame etmiştir».

Bu ifade 1921 denberi Cumhuriyet Halk Partisinde hâkim olan ve belirtilerini programlarında ve icraatında gösterenlerin imanı ne kadar güzel ifade eder.

İNÖNÜ NELER SÖYLEDİ :

Cumhuriyet Halk Partisi muhalefette de bu samimi inancı kaybetmemiş, aksine onu daima geliştirmiştir. Parti Genel başkanı İsmet İnönü 21 Mayıs 1956 tarihinde 12 inci C.H.P. Kurultayını açarken şöyle demişti :

«Köyde ve şehirde, çalışma ve hayat seviyesi konuları cemiyet işlerinin ön safına geçmiştir. İşçi dertlerinin hakkı olduğu derecede itibar görmesi çok lâzım olduğu gibi sosyal hizmetler için idaremizin ilgisini muntazam bir surette arttırması icap eder».

İNÖNÜ İSTANBUL İŞÇİ SENDİKALARI BİRLİĞİNDE :

İnönü muhalefette iken de iktidarda olduğu gibi daima işçi davaları ile ilgilenmiş, 1956 yılı Şubatında İstanbul İşçi Sendikaları birliğinin daveti üzerine, Birlik Merkezinde çok önemli bir konuşma yapmıştır. İnönü bu konuşmasında bilhassa grev, işçilerin milletler arası teşekküllerde temsili ve sendika hürriyetinden bahsetmiş ve işçi teşekküllerinin vatanseverliğini ve çalışma tarzını övmüştü. İnönü şöyle demişti :

«Sizinle temasında memnun olduğum esaslı bir nokta şudur : bizim meslek teşekküllerinden herhangi birinde, meseleleri sizin kadar dikkatli tetkik edenleri az görmüştümdür». İktidar çevreleri bu samimi temastan çok kuşkulanmışlar ve sendikalara eski bir Devlet Başkanı ve ana muhalefet partisi liderinin tabii telâkki edilmesi gereken bir ziyaretini çok görerak kıyameti ko-parmışlar ve sonra da sendikalara karşı harekete geçmişlerdi.

GREV HAKKI

Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı devrinde, muhalefet bu partiyi grevi kabul etmediğini grev aleyhinde oluşunun delili olarak ileri sürdüler .Halbuki C.H.P. grevin aleyhinde değildi. Bunun için sendikaların gelişmesini bekliyordu. Nitekim 10 uncu Büyük Kurultayda grev hakkının verilmesini kabul etmiştir.

D.P. GREV İÇİN NELER DEDİ :

Demokrat Parti muhalefetteyken işçilere grev hakkı vâdetmiş, iktidara gelince bunu yapmamıştır. Çünkü işçilere güveni yoktu ve iddialarında samimî değildi.

Hakikaten D.P. nin muhalefet yıllarındaki genel başkanı Celâl Bayar'ın da haklı olarak söylediği gibi, bir partinin yapacağı işleri yapması için o partinin evvelemerde bu dâvaya inanmış olması lâzımdır.

Biz istiyoruz ki işçi meseleleri, sosyal meselelerimiz anayasa ile emniyet altına alınsın. Demokrat Parti programlarında bu bapta birtakım prensiplerin yer bulacağı da kuvvetle beklenmektedir. Bunlar arasında grev hakkı vardır. Fakat bir partinin yapacağı işi yapması için o partinin iktidara sahip olması lâzımdır. İktidara gelince de evvelemerde bu dâvaya inanmış olması lâzımdır. Demokrat Parti buna inanmıştır. İşçilerin yakın ve samimi dostudur.

Celâl Bayar
(Zafer 13.6.1949)

D.P. diğer ileri gelenleri de, hâdiselerin bir gün kendilerini tekzip edeceğini düşünmeden şu sözleri söylemişlerdir :

•Bu gün Türk işçisine hâlâ grev hakkı tanımamak suretiyle onların siyasi olgunluklarına inanmadığını meydana koyan iktidar partisinin bu eski vasilik zihniyetine mukabil Demokrat Partinin bu hususta takip ettiği demokratik hareket tarzı umumiyetle Türk milletinin ve orada Türk işçilerinin siyasi olgunluklarına ve yüksek vatanperverliklerine karşı beslediği imana dayanmaktadır.

Fuat Köprülü (Kudret 30.9.1947)

(Demokrat Parti ferd hürriyetini cemiyetin temel prensipleri saydığına göre elbette serbest sendika sistemi taraftarıdır ve memleket idaresi kendisine verildiği zaman bu tarz sendika teşekkülünün icaplarını tamamen tatbik edecektir. Bu icaplar nelerdir? Bunların başında grev hakkı vardır).

Samet Ağaoğlu (Zafer 25.1.1950)

«Memleketimizde Lokavt müessesesi mevcuttur işlemektedir amma Çalışma Bakanı işçileri demokrat parti aleyhine tahrik için bu hakikatı bilmemezlikten gelebilir, yahutta hakikaten bilmiyebilir. Grev hakkı meselesi üzerinde ilmi, mantıkî teknik delillere dayanan mütalâalarımızı bir çok yazılarımızda arz ettik. İşçinin grev hakkının tanınmasına muhalif olanları ikna için bu mütalâaları daha bir çok kere yazmaktan yorulmayız. Grev hakkına muariz olan bütün siyaset ve ilim adamlarına şu iki suali sormak isteriz.

1 — Grev hakkı tanımayan memleketlerde hâkim olan idare sistemi nedir?

2 — Grev hakkı tanıyan garb demokrasileri bu hakkı neden kabul etmişlerdir? Zararlarını önlemek için neden grevi yasak etmek yoluna gitmiyorlar?».

«Partimiz grev hakkını tanımakla bir taraftan hürriyet ve demokrasi nizamında temel unsurlardan birini benimsemiş bulunuyor, diğer taraftan da içtimaî, iktisadî ve teknik realitelerin icaplarına uygun bir görüşe varmış oluyor».

(Zafer, 5.10.1949)

«İşçilere grev hakkı tanımayan mânasız bir sendikalar kanunu çıkarıldı».

(Fuat Köprülü, 25.11.1947)

«Grev hakkı olmadıkça sendika olamaz».

(Fuat Köprülü, 20.11.1947)

Vâadîni tutmayan D.P. yi terkedenler çoğalıyor:

8 yıldan beri grev hakkını tanımayan, sendika hürriyetini genişletmeği vâdettiği halde gizli yazılarla sendika hürriyetini kısıtlayan, sendika birliklerini kapatan, tıpkı grev bahsinde olduğu gibi her sahada vâdettiğinin tam aksini yapan D.P. den, birçok samimî ve idealist D.P. liler yüz çevirip istifa ettiler.

BİR DE İNÖNÜNÜN SÖZLERİNİ OKUYALIM :

1956 yılı Şubat ayında yapılan bütçe müzakerelerinde İnönü şöyle demektedir :

«Biz o zaman ne demiştik? Grev hakkı lokavtı davet eder, grev hakkını vermiyoruz, düşünüyoruz, karar veremedik. Biz bunları söylemişiz. Halbuki kendileri ne buyuruyorlar? Biz prensip olarak grev hakkını kabul ettik, amma veremeyiz, hazırlığımız yoktur. Bunu hem de 6 sene sonra söylüyorlar.

Arada bir fark daha var : 1950 de 4 veya 5 Mayıs... seçimlerin en hararetli devresindeyiz. Siyasetle meşgul her parti lideri veya siyaset adamı rey kazanmak için her gittiği cemiyette vâadlerde bulunuyor. Biz gidiyoruz, diyoruz ki grev hakkını veremeyiz, fakat Demokrat Parti siyasetçileri gidiyorlar diyorlar ki biz grev hakkını veririz. İşçi memnun oluyor, ona reyini veriyor. Demokrat Parti Çalışma Bakanı 6 sene sonra geliyor diyor ki : O zaman grev hakkını vadettik, fakat tatbik haline geçilemedi.» Grev mes'alesinde Demokrat Partinin samimiyetsizliğini ve C.H.P. nin özü sözü bir oluşunu bu beyanat çok güzel ifade eder. Dün C.H.P. nasıl samimî kanaatini söylemişse, C.H.P. bugün «grev hakkı vermek zamanı geldi» derken de samimidir.

C.H.P. GREV HAKKINI TANIMIŞTIR :

Cumhuriyet Halk Partisi sendikaların inkişafını dikkatle takip etmiş ve bu teşekküllerin kuruluşlarındanberi daima memleket yararına yapıcı ve hayırlı bir faaliyet gösterdiklerini görmüştür. Bu gelişme artık grevin korkulacak tarafı kalmadığını, aksine birçok mes'elelerin sür'atle halline yarayacağını göstermiştir. C.H.P. için grev demokratik ana haklardan biridir.

Cumhuriyet Halk Partisi Türk işçisinin sağ duyusuna daima güvenmiştir. Böylece 1953 senesinde toplanan *10 uncu Büyük Kurultayda işçilere grev hakkının verilmesi kabul edilmiş* ve parti bunu 38 inci madde olarak programına almıştır. Halbuki, Demokrat Parti iktidarı, bunun tam tersini yapmıştır. Muhalefette grev hakkını vâdederken, herhalde işçilere ve sendikalara güveni yoktu. Çünkü iktidara geleli 8 seneyi geçtiği halde işçilere grev hakkı tanınmak şöyle dursun, sendikalara karşı bir husumet tavrı takınmış ve bazı sendika birliklerini kuruluşları kanuna uymuyor diye kapatmıştır.

Türk İşçi Teşekküllerinin Milletlerarası Teşekküllerde Temsili

Demokrat Parti iktidarı her nedense işçi teşekküllerinin kuvvetlenmesini ve gelişmesini arzu etmiyor gibi görünmektedir. Bu sebepten olacak ki, devletimizin kabul ve imza ettiği milletler arası andlaşmalar iktizasından olduğu halde, Türk işçi sendikalarının, hür dünya işçi sendikaları topluluğunda temsil edilmesine bir türlü izin vermemektedir. Halbuki bu katılma bize yalnız manevi değil, maddi menfaatler de getirecektir.

Hür Dünya Sendikaları topluluğu milletlerarası komünizmle de tesirli şekilde mücadele eden bir teşekküldür. Türk sendikalarının hür dünya sendikaları topluluğunda temsil edilmesine imkân veren andlaşma Cumhuriyet Halk Partisi zamanında kabul edilmiştir. C.H.P. bu gün de aynı kanaatı muhafaza etmektedir. Genel Başkan İsmet İnönü, 17 Şubat 1956 tarihinde, İstanbul İşçi Sendikaları Birliğini ziyaret ettiği zaman şöyle söylemişti : *«İşçi teşkilâtımızın Hür Dünya İşçileri Konfederasyonuna girmesini ve memleketimizin işçi hayatını, milletlerarası sahada vukuf ve şerefle temsil etmesini memnuniyetle karşılarız.»*

Bu samimi beyan, Cumhuriyet Halk Partisi ile iktidar partisi arasındaki görüş farkını açıkça gösterir.

ASGARİ ÜCRET MES'ELESİ

İşçileri en yakından ilgilendiren bir mevzu asgari ücret tarifesinin tatbiki işidir. Demokrat Parti iktidarı, asgari ücret tarifesini bir türlü umumi olarak tatbik etmiyor.

İşçilere makûl bir hayat seviyesi temin etmek için bütün iş kollarında asgari ücretin tatbiki zaruridir. Bu yalnız işçinin kendi şahsına taallûk eden bir bağış, bir lütuf değildir. Eğer işçi sarfettiği emekle kendisini normal şekilde geçindirir, normal gıdayı alır, morali sağlamlaşırsa, memleket sanayiine vereceği verim artar.

C.H.P. işbaşına gelir gelmez, ücretleri yaşama şartlarına göre ayarlamak konusunu ele alacaktır.

İşçilerin Mesken Dâvası

MESKEN DEĞERİNİN YÜZDE 80'i KREDİ OLARAK VERİLİYORDU :

Cumhuriyet Halk Partisi, 1947 de toplanan 7 inci Kurultayda kabul ettiği programın 92 inci maddesinde, işçilerin sağlık şartlarını haiz ev sahibi olabilmeleri için, çok esaslı tedbirler düşünmüş ve bunları gerçekleştirmek yolunda ileri adımlar atmıştır.

Bu cümleden olarak 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanununun 31 inci maddesine, D fıkrası olarak bir hüküm koymak suretiyle, İhtiyarlık Sigortasına tâbi işçilerin, mesken inşası için kredi bulmaları imkânını sağlamıştır.

O zamanlar gayri menkul değerinin yarısı, mesken ipotek edilmek suretiyle, işçiye kredi olarak veriliyordu. Bilâhare bu kredi miktan yapılacak ev değerinin % 80 nine kadar çıkarılmıştır.

METRE KARESİ 100 KURUŞA ARSA :

İşçilere mesken yapmak üzere arsa temini için de Cumhu-

riyet Halk Partisi iktidarı devrinde büyük kolaylıklar gösterilmiştir. Çıkarılan muhtelif kanunlarla devlete ait arazi belediyelere devredilmiş ve belediyeler bu arsaları parselleyerek o zaman metrekaresi 100 ve 125 kuruş gibi düşük bir fiatla ve taksitle ihtiyaç sahiplerine satmışlardır.

O zamanlar inşaat maliyeti bugünkünden kat kat ucuz olduğundan, ihtiyarlık sigortası fonundan faydalanmak kabildi. Bugün en basit bir işçi evinin maliyeti, işçinin gündeliğinden artıracığı para ile ödenir halden çıkmış ve ihtiyarlık sigortasının mesken kredisine fonu, Demokrat Partinin enflasyoncu iktisat politikası neticesinde işlemez bir hale gelmiş, işçinin bir yuva sahibi olması çok güçleştirilmiştir.

D.P. KANUNU NASIL TATBİK ETTİ :

Zaten D. P. iktidarı, mesken kredisine taallük eden hükmü, hiçbir zaman kanunun emrettiği şekilde tatbik etmemiştir. Kanun, mesken değerinin yüzde 80 kredi olarak verilir dediği halde, ölçü olarak, eve tâlip olan işçinin bugün aldığı ücretin dörtte birinin 20 senelik tutarı alınmıştır. Fiyatların yıldırım hızıyla yükseldiği düşünülürse, işçinin bugünkü ücreti üzerinden verilen mesken kredisinin, ev yapmaya değil, temel atmaya bile yetmeyeceği aşikârdır.

D.P. bilâhare 4.2.1957 tarih ve 6900 sayılı kanunla, bu kanunsuz tatbikatı kanunileştirmiş ve işçilerin mesken sahibi olmasını imkânsız kılmıştır.

Mesken kredisine işi de, C.H.P. ile D.P. nin sosyal anlayışlarını ve samimiyet derecelerini ölçmek bakımından iyi bir misaldir.

C.H.P. işçilerin mesken derdini halletmeyi vazife edinmiştir.

Hür ve Müstakil Sendikalar

C.H.P. SENDİKA KURMAK HAKKINI TANIDI :

Cumhuriyet Halk Partisi, 1947 Kurultayında kabul olunan programının 90 ıncı maddesinde işçilerin ortak menfaatlerini korumak maksadile sendikalar kurmalarını demokratik haklardan saydığını beyan etmiştir. Programının her maddesi gibi, bu maddeyi de sadakatle gerçekleştirmiştir.

5018 sayılı Sendikalar ve Sendika Birlikleri Kanunu ile Türk işçilerine sendika ve sendika birlikleri kurmak imkânı verilmiştir.

Sendikalar kanununun yürürlüğe girmesi münasebetiyle, Halk Partisi iktidarının Çalışma Bakanları, hükümetin sendikalar hakkındaki görüşünü açıklayan dikkate değer beyanlarda bulunmuşlardır. 11 Mayıs 1947 günü Çalışma Bakanı Adanada şöyle diyordu :

«Türk inkılabı imtiyazlı sınıf ve imtiyazlı zümre mefhumunu başındanberi reddetmiş, kol işçisini hakir gören eski zihniyeti yıkarak onun yerine çalışmayı aziz kılan ve çalışanı aziz gören bir dünya görüşü ikame etmiştir. Sendikalar kanunu işçilerimizle, ileri prensiplere göre teşkilâtlanma imkânları veren bir eser olarak aynı zihniyetin mahsulüdür...

Türkiyede sendikalar hür ve serbesttir, Türk sendikaları meslek mensuplarının serbest iradelerinden doğar. Türk sendikalarının böylece yaşaması için sizler titizlik göstereceksiniz, Devletimizin bütün organları titizlik göstereceklidir».

Yine C.H.P. iktidarının Çalışma Bakanı, 1947 de Zonguldak maden işçileri kongresinde şu sözleri söylüyordu : Biz, hür ve müstakil sendikaları, sosyal dâvaların halli yolunda hükümetimizin sarfettiği olağan üstü gayretlerde, hakiki bir yardımcı telâkki etmekteyiz».

Cumhuriyet Halk Partisi, sendikalara karşı işte böyle dostça bir zihniyet taşıyordu. Kendilerine kanunun verdiği hakkı kul-

lanmaktan çekinen bazı çevrelerde, işçileri sendika kurmaya teşvik etti ve bunların kurulmasını kolaylaştırdı.

Onlar, sendika birliklerini kapattılar Demokrat Parti iktidarı sendikalara karşı daima husumet göstermiş, bunların gelişmelerine imkân bırakmamıştır. Bilhassa sendika birliklerine karşı Çalışma Bakanlığı âdeta düşman kesilmiştir.

Demokrat Partinin organı Zafer gazetesi, 9 Ekim, 11 Ekim ve 13 Ekim 1956 tarihli nüshalarında sendikalara ve birliklere karşı şiddetli hücumlarda bulunan makaleler yayınlamıştır. Bu yazılar, Çalışma Bakanlığının, gelecek taarruz hareketinden evvel yaptığı bombardımanlara benziyordu. Gerçekten, Çalışma Bakanlığı senelerdenberi meşru tanıdığı ve yazışmalarda bulunduğu bazı sendika birliklerine, «kuruluşları kanuna uygun değildir» diyerek cephe almıştır. Bunlardan bir kısmı kapatılmış ve Ankaradaki merkezî teşekkül olan Konfederasyon da şiddetli tarizlere ve tehditlere maruz kalmıştır.

Demokrat Parti iktidarının bu tutum ve davranışı, Türk sendikacılığının inkişafına zarar vermiştir.

DÖNÜM NOKTASI

1950 DENBERİ SOSYAL SAHADAKİ DURAKLAMA :

1950 de Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı çekilince, sosyal mevzulardaki mes'ut ve sür'atli gelişmeler birdenbire duraklamış, hattâ birçok gerilemeler kaydedilmiştir.

Evvelâ, Çalışma mevzuundaki teşriî faaliyet hemen gevşemiştir. 1945 ile 1950 seneleri arasında, çoğu ana kanun mahiyetinde olmak üzere, işçiler lehinde 18 kanun çıkarıldığı halde, 1950 den sonra Çalışma Bakanlığı pek az kanun hazırlayabilmiştir. 1950 ile 1956 arasında, Çalışma Bakanlığının getirdiği kanun sayısı ancak 5 ten ibarettir! Çalışma Bakanlığı bütçesinin umumi bütçe içinde işgal ettiği hacim ufalmış, buna karşılık teftiş ve mü-

rakabesi gereken işyeri sayısı ve işçi sayısı hemen bir misline yakın artmıştır.

Çalışma bütçesi, 1949 da, umumi bütçenin binde 2 sini teşkil ederken, 1955 de ancak binde bir buçüğünü tutabilmiştir. Halbuki mürakabeye tâbi iş yerleri sayısı artmış bulunuyordu. İşçi sayısı da 1949 da 320 bin iken, 1954 ortalarında 510 bine yükselmişti.

Gittikçe cılızlaşan bütçelerle, dev gibi artan ihtiyacın karşılanamayacağı aşikârdır. Fakat Demokrat Parti iktidarı buna hiç aldırmamıştır.

İŞÇİ SEMİNERLERİ :

Demokrat Parti iktidarı, yukarıda da yazdığımız gibi, işçi teşekküllerine karşı âdeta hasım gibi hareket etmiş, bunlara hiç itimat ve emniyet göstermemiştir. Şöyle ki, Halk Partisinin 7 inci Kurultayında kabul edilen programın 88 inci maddesinde, işçilerimizin meslek bilgisi bakımından yetiştirilmelerine, kültür ihtiyaçlarının karşılanmasına önem verileceği beyan edilmiştir. Bunun gerçekleştirilmesi için, Halk Partisi iktidarı zamanında ilim müesseselerinin işçi teşekkülleriyle alâkaları temin olunmuştur. Fakat, Demokrat parti iktidarı, bu yoldaki çalışmalarını hoş görmemiş, Çalışma Bakanının 20 Mart 1957 tarihli gazetelerde çıkan demeci ile, bu iyi niyetli hareket, şiddetli ve yersiz bir taarruza uğramıştır. Çalışma Bakanı, bu konuşmasında, İstanbul üniversitesi İktisat Fakültesinin Sosyal Siyaset Enstitüsü tarafından tertip edilen konferanslara ağır kelimelerle hücum etmiştir. İktisat Fakültesi Dekanı ve İşçi Sendikaları Konfederasyonu sözcüsü bu ağır isnadlara lâzım gelen cevabı vermişlerdir. D.P. nin Vatansaver, milliyetçi, hürriyetçi Türk işçisine güveni yoktur. Onların topluluklarından daima kuşkulmaktadır.

ENFLASYONCU PARA SİYASETİNİN İŞÇİLERE YAPTIĞI ZARARLAR :

Demokrat Parti iktidarının, işçilere ve sosyal kurumlara, en

büyük fenalığı: *enflasyoncu para politikası* olmuştur. Paranın değersizleşmesi yüzünden, eşya fiatları mütemadiyen yükselmiş, işçi gündeliklerine yapılan zamları hızla yükselen geçim endeksleri eritip yutmuş ve işçilerin geçim sıkıntısı artmıştır.

Paranın değersizleşmesi yüzünden, İşçi Sigortaları Kurumu ve dolayısıyla işçiler büyük zararlar görmüştür. Yarının parası, bu günkü paradan daha düşük bir değere inerse, vatandaşın tasarruf ettiği paranın bir kısmı, onun haberi ve muvafakati olmadan cebinden alınmış demektir. Bu suretle, para değersizleşmeye devam ettikçe, işçi, varlığından hergün biraz daha kayıp, etmekte, emeğinin değer karşılığını alamamaktadır.

ENFLASYON YÜZÜNDEN, İHTİYARLIK SİGORTASI İŞÇİ YARAMAZ HALE GELMİŞTİR :

Para değersizleşmesinin en acı tesirleri, kendini sosyal sigortalarda göstermektedir. Meselâ ihtiyarlık sigortasına tâbi bir işçi dünün değerli parasiyle sigorta primini ödüyor, sonra zaman gelip te kendisine ödenek bağlanınca eline geçen değersiz para ile geçinmek imkânını bulamıyor. Artan hayat pahalılığı karşısında, emekli işçilerimizin sigortadan temin ettikleri gelir, ihtiyaçlarının küçük bir kısmını bile karşılayamaz hale gelmiştir. Bu yüzden, sigorta ödeneklerinden başka geçim vasıtası olmayan işçiler, sefalet içindedirler. Mesken kredisi de bu yüzden, yukarıda yazıldığı gibi, artık işlemez hale gelmiş, işçilerin ev sahibi olması güçleşmiştir.

HASTALIK SİGORTASI :

Hastalık sigortalarındaki ilâç, hastahane ve hekim masrafları için de durum aynıdır. Bu sigorta, gittikçe derinleşen bir zarar uçurumu içine yuvarlanmıştır. Bu zarar diğer sigorta kollarından kapatılmaktadır. Böylece, tatlı ümitler ve büyük gayretlerle kurulan sosyal sigortalardan büyük işçi topluluklarının

beklediği hizmet, gitgide nazarı bir hale gelmektedir. Demek ki enflasyon, sigortaların nakit ve tahvil mevcudunu eritmektedir. Zâten sigorta fonlarının mühim bir kısmı, işçi menfaatlerinin dışında gayeler için, israfçı bir zihniyetle kullanılmaktadır.

HAYAT PAHALILIGI EJDERI

Bugün işçiyi can evinden vuran, onu en çok iztiraba sokan şey hayat pahalılığıdır. Gündelikler istediği kadar artırılsun, hayat bir yandan pahalılaşmaya devam ettikçe artan gündeliklerin hiç faydası olmaz. Bu yüzden, hayat pahalılığı, işçiler için, bugün bütün sosyal mes'elelerin en önünde gelen bir mevzu hâline gelmiştir.

Demokrat Parti, muhalefetteyken bu hayati meseleyi, daima istismar etmiş, gerçeğe uymayan propogandalar ve yapamayacağı vâadlerle işçileri aldatmıştır.

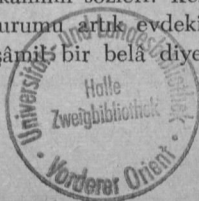
HAYATI UCUZLATACAĞIZ DEMİŞLERDİ!

İstanbulun bir işçi semti olan Kasımpaşada, Ünal sinemasındaki büyük bir siyasi toplantıda, Demokrat Parti Genel başkanı Celâl Bayar şunları söylemişti : «Hayat pahalılığı, bizim bünyemizin tanzimi, vergi sistemi ve para politikamızın sakatlığından ileri gelmektedir.

Bu hususta salim bir yol takip edilseydi, milletin iztirabı bu derece olmazdı. Şunu söyleyebilirim ki, hayat pahalılığı sâdece İstanbul için değil, bütün memlekete şâmil bir belâdır. Fakat biz hayat pahalılığı denilen ejderin ortadan kalkması için bütün cesaretimizle üzerine yürüyeceğiz!».

Celâl Bayar (Zafer, 3 Nisan 1950)

İşte bunlar Demokrat Parti başkanının sözleri: Kendileri iktidara geldikten sonra ne oldu? Durumu artık evdeki çocuklar bile görüyorlar; Bütün memlekete şâmil bir belâ diye vasıflan-

dırılan, üzerine cesaretle yürüneceği söylenen hayat pahalılığı, o zamandanberi kat kat artmış, üstelik, birçok gündelik ihtiyaç ve gıda maddeleri ortadan yok olmuştur. Halk en zaruri gıda maddeleri için bile kuyruklara girerek saatlerce sıra beklemekte, talih yâver gidip aradığını bulabilirse, ancak avuç dolusu para vererek bu ihtiyaç maddelerini tedarik edebilmektedir.

Bu acınacak hâli, bizzat iktidar meydana getirmiştir. Bir taraftan da, hususi kanunlar ve kararnamelerle mütemadiyen ana ihtiyaç maddelerine zamlar yapılmıştır. Zamların nisbeti git gide artmaktadır. Eskiden yüzde on zam fevkalâde sayılırken, şimdi kömüre, pamuğa, demire, kâğıda, nakliye ücretlerine, Sümerbank mamûllerine yüzde elliden yüzde yüze kadar zamlar yapılmaktadır. Bu zamlar, bütün fiatlar için yeni bir yükselme hareketinin ve zincirleme zamların başlangıç işareti gibi tesir etmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi iktidara gelince neler yapacaktır.

«YA VADETMEYİZ, YA YAPACAĞIZ DEDİĞİMİZ ŞEYİ YAPARIZ».

— İnönü —

Partinin neler yapacağını saymadan önce, Genel Başkan, eski Cumhuriyet Başkanı ve elli senelik şerefli hizmetleriyle Millet ve Tarih huzurunda imtihan vermiş olan büyük devlet adamı İsmet İnönü'nün bir sözünü zikretmeliyiz :

«*Biz bir hususu ya hiç vâdd etmeyiz veya yapacağız dediğimiz şeyi yaparız!*».

Bu sözü İsmet İnönü, 1956 senesi 17 Şubat günü, İstanbul İşçi Sendikaları Birliğini ziyaret ettiği gün söylemiştir.

Bunu böylece kayıt ettikten sonra, Cumhuriyet Halk Partisi iktidara geldiği zaman neler yapmayı düşünüyor bunları 1957 seçim beyannamesinden naklen sıralayalım :

— Evvelâ *para istikrarını* kat'i olarak sağlayacağız, ve böylece işçinin kazancını ve küçük dahi olsa tasarrufunu teminat altına alacağız, (1957 C.H.P. seçim beyannamesi, s. 16).

— Hayat pahalılığını körükleyen hesapsız, israfçı, gösterişçi enflasyon politikasına son vereceğiz.

(C.H.P. beyannamesi, s. 16 - 18).

— Ücretleri yaşama şartlarına göre ayarlayacağız.
(C.H.P. beyannamesi, s. 21)

— İş kollarında senelik ücretli izni gerçekleştireceğiz.
(C.H.P. beyannamesi, s. 21)

— İhtimalî sigortayı genişleteceğiz. Vatandaşlar arasında te-sanüt ve içtimai emniyet telâkkimizin tabii bir neticesi olarak, sosyal sigorta kollarının bütün vatandaşlara teşmil edilmesini ergeç varmak istediğimiz bir hedef sayarız.

(C.H.P. beyannamesi, s. 21)

— Sağlam ve mes'ut bir cemiyetin temel şartı olarak, mes-ken dâvası bizim nazarıımızda hususî bir mevki işgal eder. Mü-tevazi gelirli aileler başta olmak üzere, her ailenin bir ev sahibi olması için, normal kredi müesseselerimizin imkânları ile birli-ke devletçe geniş yardımlar yapılmasını zarurî görüyoruz.

(C.H.P. beyannamesi, s. 21)

— Vatandaşa bedeni ve fikri kabiliyetlerine göre çalışma imkânları sağlamak, işsizlere iş bulmak, işyerenin haklarını da göz önünde tutarak işçiyi istismardan korumak ve emeğinin hak-kı olan karşılığı temin etmek ve işçilerimize refah sağlamak sos-yal sahada devletçi görüşümüzün icabıdır.

(C.H.P. beyannamesi, s. 21)

— Sendikalar kanununu değiştirecek ve sendika hürriyetini genişleteceğiz.

(C.H.P. beyannamesi, s. 21)

— İşçiye grev hakkı tanıyacağız.

(C.H.P. beyannamesi, s. 21)

— Kollektif sözleşme hakkına mâlik hür sendika sistemi kuracağız.

(C.H.P. beyannamesi, s. 21)

— Hür Dünya işçi teşekkülleri ile işbirliği sağlayacağız.

(C.H.P. beyannamesi, s. 21)

— Bütün fikir işçilerini koruyacak sosyal tedbirleri alacağız.
(C.H.P. beyannamesi, s. 22)

— İş kanununu, tatbikatta görülen aksaklıklarını giderecek surette islah edeceğiz.
(C.H.P. beyannamesi, s. 22)

— Hakem kurullarını daha faal ve faydalı hale koyacağız.
(C.H.P. beyannamesi, s. 22)

— İş mahkemelerine süratle karar verme imkânları sağlıyacağız.
(C.H.P. beyannamesi, s. 22)

— İş ve işçi bulma kurumunu tesis gâyesine göre çalışır hale getireceğiz.
(C.H.P. beyannamesi, s. 22)

— İşçi Sigortaları Kurumunun muhtariyetini fiilen gerçekleştireceğiz. Fonlarının bugün olduğu gibi gâye dışında kullanılmasına mani olacak esaslar vazedeceğiz.
(C.H.P. beyannamesi, s. 22)

— İş teftişlerine önem vereceğiz. Bu husustaki Milletlerarası anlaşmalar hükümlerine de uygun olarak iş teftişlerinde yetmiş işçilerden faydalanacağız.
(C.H.P. beyannamesi, s. 22)

— Devlet iktisadî teşekküllerinde, daha iyi bir teknik idare sağlamak maksadiyle, işçinin ve işçi teşekküllerinin fikri yardımından faydalanmak meselesini ele alacağız.
(C.H.P. beyannamesi, s. 22)

C.H.P. PROGRAMI

SOSYAL MESELELER

Madde 36 — Milli varlığın dayanılacak ve korunacak en önemli değer kaynağı vatandaşların emeğidir.

Vatandaşa medenî ve fikrî kabiliyetine göre *çalışma imkânı vermek, işsizlere iş bulmak* ve işverenlerin hakları göz önünde bulundurularak *emeği istismardan korumak* için gerekli tedbirleri almak devletin vazifesidir.

Partimiz her vatandaş için *çalışma emniyetini* dokunulmaz bir hak sayar. Memur ve işçilerden *çalışma emniyetinin* kaldırılmasını insan haklarına aykırı bulur ve bu yoldaki her hareketin düzeltilmesini ister.

Madde 37 — Her sahada çalışanlara (memurlar dahil) ve iş verenlere *mesleki dernek, sendika, federasyon ve konfederasyon kurmak hürriyeti* sağlanmalı ve haklarını koruma imkânları verilmelidir.

Memur ve hizmetlilerin geçimi, geleceği ve emekli, dul ve yetimlerinin hakları emniyet altında bulundurulmalıdır.

Madde 38 — Partimiz, doğum, ölüm, kaza, hastalık, malûluk, işsizlik ve ihtiyarlık gibi türlü *sosyal sigorta kollarının* çalışanlar başta olmak üzere *bütün yurttaşları içine alacak bir plân* dairesinde gerçekleştirilmesini ve *mevcut sigorta kanunlarının ıslahını* ister.

Madde 39 — Bütün iş yerlerinin *sağlık ve emniyet şartlarını* haiz olmasını, *işe alınma, çalışma ve işten ayrılmanın düzene bağlanmasını; çalışanlara değer, ücret ve ücretli izin ve tatiller sağlanmasını* zarurî buluruz.

Bu gayelerin herşeyden önce çalışanlarla işverenler arasında *kollektif anlaşmalarla* sağlanmasını ve mümkün olmayan halde devletin müdahalesini zarurî görürüz.

Madde 40 — Partimiz, işçi haklarının korunmasını ve ihtilâflarının hallini sağlayacak tedbirlere önem verir. Bu meyanda, *tahkim müessesesinin* geliştirilmesi lüzumuna kanidir. İşçi ile iş veren arasındaki anlaşmazlık tahkim kurullarında hal olunamazsa, vatan müdafaasını ve geniş ölçüde vatandaş sağlığını ve memleket asayişini bozmamak kayıt ve şartları altında, işçiyê *grev*, buna karşılık ta işverenlere iş kanunu hükümleri dairesinde lokavt hakkını tanır.

Madde 41 — *Tarım, deniz ve hava işçilerinin haklarını* koruyan kanunları çıkarmak başlıca gayemizdir.

Madde 42 — *Kimsesiz ve bakımsız çocukların* Devletçe himaye edilmesini sağlamak, sosyal politikamızın esaslarından biridir.

Çocuklarımızı koruyucu ve cemiyete faydalı olarak yetiştirici kurumlar meydana getirecek şartlar hazırlamağı vazifelerimizden sayarız.

Madde 43 — Memlekette *her ailenin bir mesken sahibi olması* esastır. Devletçe bu hususta bütün kolaylıklar gösterilmedir.

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa No.
ÖNSÖZ	
CUMHURİYET HALK PARTİSİ ve İŞÇİLER	3
İlk icraat	3
Kurtuluş Savaşı yıllarında işçinin durumu	3
Ereğli kömür işçileri için 151 sayılı kanun	4
Milli İktisat Kongresi	6
İş Kanunu	7
C.H.P. programları	8
Sosyal alanda büyük yapıcılık devri (1945-1950)	9
Beş yılda 18 ana kanun	10
Bu faaliyet 1950 den sonra durdu	10
D.P. nin gerçekleşmeyen vaadleri	11
Grev hakkı	12
Türk işçi teşekküllerinin milletlerarası teşekkül- lerde temsili	17
Asgarî ücret meselesi	17
İşçilerin mesken dâvâsı	17
Hür ve müstakil sendikalar	19
Enflasyonun işçilere yaptığı zararlar	21
C.H.P. iktidara gelince neler yapacaktır	25
C.H.P. Programı: Sosyal Meseleler	28

03 SA 7500(5)

ULB Halle

3/1

000 161 551

Fiyatı : 50 Kuruştur.

